

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/216/189/94

13 LAT PO 13 GRUDNIA

KOMUNIKAT Z BADAŃ

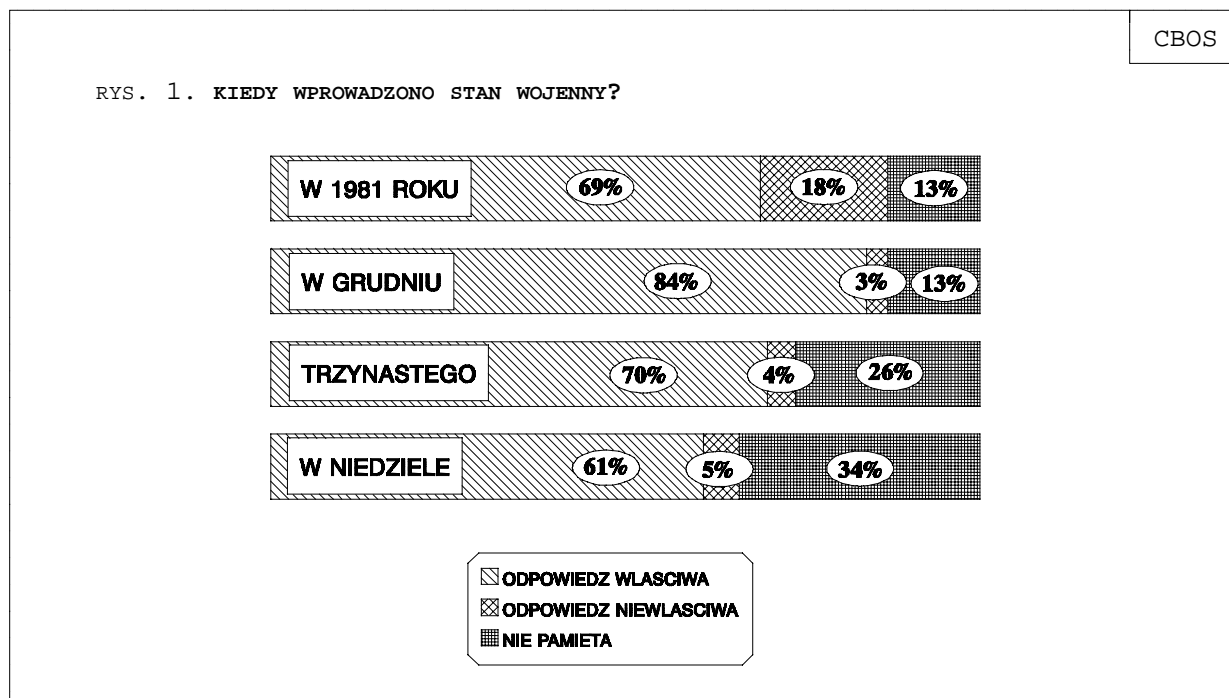
WARSZAWA, GRUDZIEŃ '94

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Mija właśnie trzynaście lat od ogłoszenia stanu wojennego. Czy pamiętamy tę datę? Jak dziś postrzegamy ówczesne konflikty? W tydzień przed trzynastą rocznicą¹ tamtych wydarzeń zadaliśmy kilka pytań dotyczących tych spraw.

Co pamiętamy?

Na początek przeprowadziliśmy coś w rodzaju quizu, mającego na celu sprawdzenie, czy badani pamiętają datę tego wydarzenia².

¹ Sondaż "Aktualne problemy i wydarzenia" (55) zrealizowano w dniach 2-6 grudnia '94 na liczącej 1164 osoby reprezentacji ogółu dorosłych mieszkańców kraju.

² Było to pytanie otwarte, tzn. badani sami podawali oddzielnie rok, miesiąc, dzień i dzień tygodnia.

Pełną właściwą datę wprowadzenia stanu wojennego, łącznie z tym, że była to niedziela, podało 55% respondentów, natomiast żadnego elementu tej daty nie potrafiło podać 8% badanych. Najwięcej osób zapamiętało miesiąc, a o 15% mniej - rok tego wydarzenia. Rozbieżność ta wynika zapewne stąd, że aż 13% ankietowanych wskazało rok 1980 jako rok wprowadzenia stanu wojennego. Zdziałało tu zapewne skojarzenie stanu wojennego z "Solidarnością", a ta z kolei najwidoczniej z perspektywy czasu zaczyna niemalą część Polaków kojarzyć się wyłącznie z rokiem 1980.

Za pomocą tzw. pytania otwartego (badani sami wymieniali to, co na ten temat wiedzą) pytaliśmy również o ograniczenia wprowadzone w pierwszych miesiącach stanu wojennego. Oto odpowiedzi podane przez więcej niż 5% badanych.

		CBOS
<i>W pierwszych miesiącach stanu wojennego wprowadzono szereg ograniczeń Jakie to były ograniczenia?</i>		
▶ godzina milicyjna		70%
▶ ograniczenie swobody poruszania się po kraju (konieczność uzyskiwania przepustek na wyjazd do innych miejscowości)		53%
▶ kartki na różne towary		14%
▶ kontrola rozmów telefonicznych		9%
▶ przerwanie połączeń telefonicznych		8%
▶ zakaz zebrań, zgromadzeń, zabaw publicznych, konieczność uzyskiwania zezwoleń, np. na zorganizowanie wesela		8%
▶ patrole na ulicach, konieczność noszenia przy sobie dokumentów		6%
▶ kontrola korespondencji		6%

Z ograniczeń stanu wojennego społeczeństwo najbardziej zapamiętało godzinę milicyjną i konieczność uzyskiwania przepustek na wyjazd poza miejsce zamieszkania. Warto dodać, że w badaniu CBOS z roku 1983 sprawy te również były najczęściej wymieniane jako najbardziej dolegliwe ograniczenia z tego okresu.

Zwraca natomiast uwagę, że co siódmemu respondentowi ze stanem wojennym kojarzy się wprowadzenie systemu kartkowego, co przecież nie jest zgodne z rzeczywistością.

Określenie stron konfliktu

Jak dzisiaj postrzegany jest ten konflikt? Zapytaliśmy o trzy elementy definicji ówczesnej sytuacji: jakie były strony konfliktu, przeciwko komu stan wojenny został wprowadzony i co było jego przyczyną. W tym przypadku badani również nie wybierali z zaproponowanych przez nas możliwości, lecz sami formułowali odpowiedzi. Niemal co piąty respondent (18%) nie potrafił odpowiedzieć na to pytanie.

Kto z kim był w konflikcie przed wprowadzeniem stanu wojennego?

▲ "Solidarność" z rządem, władzą	36%
▲ "Solidarność" z PZPR	27%
▲ "Solidarność" z komuną, komunistami, systemem komunistycznym	6%
▲ rząd z narodem lub z robotnikami	5%
▲ "Solidarność" z Jaruzelskim	2%
▲ PRL z ZSRR	2%
▲ komuniści z Polakami	1%
▲ inne odpowiedzi	3%

Przeciwko komu stan wojenny został wprowadzony?

Na to pytanie nie potrafiło odpowiedzieć 16% badanych. Pozostałe osoby odpowiadały następująco:

▶ przeciw "Solidarności"	48%
▶ przeciw narodowi, społeczeństwu, ludności, ludziom, "zwykłym ludziom"	14%

▶ przeciw opozycji, wszystkim walczącym z komuną, siłom próbującym wprowadzić demokrację	6%
▶ robotnikom	3%
▶ tym, którzy strajkowali	3%
▶ "burzycielom ładu" i inne określenia pejoratywne w poetyce ówczesnej propagandy	3%
▶ ZSRR	3%
▶ partii, komunistom, rządowi	2%
▶ inne określenia	5% ³

Dlaczego stan wojenny został wprowadzony?

Co piąty badany nie potrafił odpowiedzieć na to pytanie. Wypowiedzi pozostałych mieszczą się w następujących kategoriach⁴:

⇒ Żeby uniknąć interwencji ZSRR	25%
⇒ żeby uniknąć rozlewu krwi, wojny domowej	17%
⇒ żeby utrzymać władzę, komunizm, nie dopuścić do jego obalenia	16%

---

³ Suma odpowiedzi przekracza 100%, gdyż wypowiedzi niektórych badanych mieściły się w więcej niż jednej kategorii.

⁴ Suma odpowiedzi przekracza 100%, gdyż część wypowiedzi zawierała elementy więcej niż jednej kategorii.

⇒ żeby opanować chaos, anarchię, zaprowadzić porządek, zapobiec nieszczęściu, katastrofie, destrukcji	10%
⇒ żeby powstrzymać strajki, zapobiec im	6%
⇒ żeby był spokój, uspokoić społeczeństwo	6%
⇒ żeby zlikwidować "Solidarność"	6%
⇒ inne wypowiedzi	7%

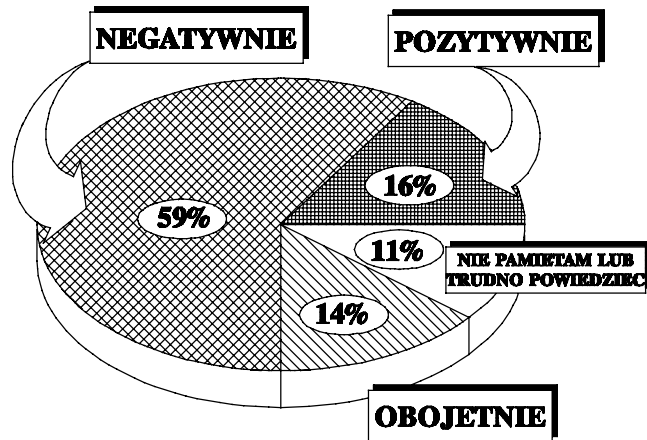
Stan wojenny pozostał więc w pamięci jako wynik konfliktu "Solidarności" z ówczesną władzą, określaną jako rząd bądź PZPR. Wprowadzony został przeciw "Solidarności", po to, aby zgodnie z tezami ówczesnej propagandy "zapobiec nieszczęściu", "większemu złu", określanemu jako wojna domowa lub obca interwencja, bądź też co najmniej "w imię ładu i porządku".

Jednak część ankietowanych (od jednej dziesiątej do jednej piątej) postrzega go szerzej, jako konflikt ideowy, w którym stronami są z jednej strony "komuna", system, a z drugiej - naród, społeczeństwo, "ludzie". Wprowadzony zaś został po to, aby ocalić władzę komunistyczną, ówczesny system.

Ocena decyzji o wprowadzeniu stanu wojennego

O ocenę tę pytaliśmy na dwa sposoby: jak badani przyjęli wówczas wiadomość o wprowadzeniu stanu wojennego i jak dziś oceniają decyzję o jego wprowadzeniu. Poniżej zamieszczamy odpowiedzi na pierwsze z wymienionych pytań tych spośród badanych, którzy wówczas mieli 16 lat lub więcej.

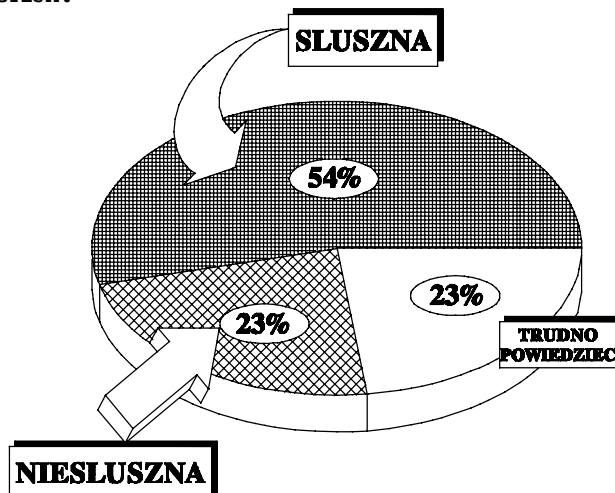
RYS. 2. JAK PAN(I) PRZYJĄŁ(ĘŁA) WIADOMOŚĆ O WPROWADZENIU STANU WOJENNEGO?

N=923

Interesowało nas również, jak obecnie respondenci oceniają decyzję o wprowadzeniu stanu wojennego.

RYS. 3. JAK Z PERSPEKTYWY MINIONYCH LAT OCENIA PAN(I) DECYZJĘ O WPROWADZENIU STANU WOJENNEGO? CZY, PANA(I) ZDANIEM, BYŁA TO DECYZJA:

Wprowadzenie stanu wojennego uważają dziś za słuszne najczęściej gospodynie domowe i robotnicy niewykwalifikowani; nieco rzadziej od nich, ale częściej od pozostałych, także rolnicy i robotnicy wykwalifikowani; najrzadziej natomiast - prywatni przedsiębiorcy, uczniowie i studenci oraz inteligencja. Decyzję tę częściej od pozostałych uznają za niesłuszną mieszkańcy wielkich miast, osoby w wieku 35-44 lata, a więc należący do generacji najsilniej zaangażowanej w działalność "Solidarności".

Na ocenę nie wpływa dzisiejsza przynależność do NSZZ "Solidarność". Natomiast ówcześni członkowie "Solidarności" częściej oceniają ją negatywnie, a rzadziej powstrzymują się od oceny, natomiast równie często "z perspektywy lat" aprobują wprowadzenie stanu wojennego.

Tabela 1

w procentach

Ocena decyzji	W 1981 roku należał(a):			
	do "S"	do innych związków zawodowych	nie należał(a)	za młody(a)
Pozytywna	52	74	55	43
Negatywna	39	11	24	17
Trudno powiedzieć	8	15	21	40

W jakim stopniu ocena stanu wojennego związana jest z dzisiejszymi postawami politycznymi? Za tym, że decyzja o wprowadzeniu stanu wojennego była słuszna, opowiadają się najczęściej osoby o poglądach lewicowych (trzy czwarte spośród nich). Podziela ten pogląd także ponad jedna trzecia (38%) tych, którzy deklarują orientację prawicową. Natomiast w potencjalnych elektoratach⁵ ocena stanu wojennego kształtuje się następująco:

⁵ Według odpowiedzi na pytanie, na kogo badany oddałby głos, gdyby za tydzień odbyły się wybory parlamentarne.

Tabela 2

w procentach

Elektorat	Ocena decyzji o wprowadzeniu stanu wojennego		
	słuszna	niesłuszna	trudno powiedzieć
BBWR	20	65	15
PSL	56	26	18
Ugrupowania prawicowe	38	45	17
SLD	86	8	6
"Solidarność"	55	30	15
UP	59	22	19
UW	42	34	24

Jak widać, jedynie elektorat SLD ma dość jednoznaczny stosunek do stanu wojennego, natomiast w pozostałych elektoratach zdania na ten temat są podzielone.

Pytanie o perspektywiczną ocenę wprowadzenia stanu wojennego zadawaliśmy również w lipcu 1989 roku (wówczas 35% badanych uważało, że była to decyzja "niesłuszna", 44% - że "słuszna", a 21% nie miało zdania). W ciągu tych lat, jakie upłynęły od stanu wojennego, wzrosła liczba akceptujących jego wprowadzenie.